

A *Fera & omnia iumenta.* Inanimatis subijcit animata, & primùm ratione destituta. Per *feras* intelligit bestias syluestres, per *iumenta omnia* ea quæ studio hominum cicurantur, & in vsus humanos, siue ad laborem, siue ad escam aluntur. Per *reptilia* non solum serpentes, sed & ea quæ in mari repunt, intelligenda puto: leguntur tamen hæ tres voces *שררr*

Verf. 10.

Reges terra, & omnes nationes. Tandem ad homines progreditur: & sicut ex ordine cœlestium spirituum primùm *angelos*, & ex ordine iuminarium principiò *Solem*, sic ex ordinibus humani generis primùm *reges* ad laudem Dei euocat. Deinde in genere *omnes nationes*: id est, quæcunque hominum genera, non solum *Israelitas*, & ex illis *primores, principes ac iudices*, perinde ac *Soli lunam* subijcit.

Verf. 11.

Iuuenes & virgines. Sicut *Soli ac lunæ* stellas reliquas omnes, ita & hîc regibus principibus ac iudicibus terræ reliquam plebem subijcit. Hanc diuidit in sexus & ætates. Sexus masculinum & foemininum; per *iuuenes & virgines*: ætates, iuuentutis ac senectutis, quò pertinet quod canit: *Senes cum pueris*. Sic totum genus mortalium quarumcunq; nationum & ætatum complexus est.

Verf. 12.

Laudent nomen Domini. Sicuti suprâ verf. 5. postquam cœlestia ad laudandum Dominum appellauit personæ est vsus apostrophæ: sic & hoc loco, postquam terrena ad laudem Dei vocauit, eadem ratione facit. *Laudent*, inquit, *nomen Domini, quia excelsum est nomen eius, &c.* Geminata ratione assignat. Vnam, in genere de gloria illa diuinæ maiestatis, quæ ex operibus creationis, cum in cœlo, tum in terra, passim relucet. De hac est, quod dicit: *Quia excelsum est nomen eius solum*, tanquam vnicui Dei ac conditoris omnium: & *gloria eius super terram & cælum*. Alteram, specialiter de beneficijs illis sumptâ, quæ populo suo impendit. Hanc complectitur versu vltimo *Et exaltauit*, inquit, *cornu populi sui*: hoc est, populum suum magnificè ac sublimi potentia seruauit. Habet enim dictio *Cornu* metaphoram potentæ ac roboris ad defendendum ac seruandû. *Lyræus & Pomeranus* exponunt de Christo, quem *Zacharias* pater *Ioannis*, vocauit cornu salutis, cum dixit *Luc. 1.* *Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui*. Subijcit: *Laus omnibus, qui beneficentiæ eius participes sunt*: id est, pijs, filijs Israël, populo ipsi appropinquanti. Non iubet vt pijs, Israël, populus Deo appropinquans laudetur, sed vt ipsi Dominum laudent: propterea quòd cornu eorum, vel ipsis (nam in Ebræo est *קַרְנֵי*: id est populo suo) exaltauit. Vocat autem in *filios Israël*, populum Deo appropinquantem: non tam id prædicans, quòd ipsi cordis pietate Deo appropinquarint, quàm quòd ex omnibus totius Orbis nationibus in populum Deo peculiarem erant electi, illiq; vicini ac coniuncti facti. Quapropter quod in Ebræo est *קַרְנֵי*, rectè legeretur: *Populo sibi vicino & coniuncto*: respectu videlicet reliquarum nationum, quæ procul & disijunctæ erant à Deo.

Verf. 13. 14.

B *Laudate Dominum de cælis.* Primùm illud obseruandum est, quòd principiò cœlestes spiritus ad laudandum Deum hortatur. Quicquid vsipiam est, laudem debet conditori suo. Verùm id omnium est æquissimum, vt quòd à Deo maioribus est beneficijs cumulatum, & ordine quoque ac tempore prius conditum, prius etiam in laude Dei reperiat. Hoc exemplo admonemur, vt qui reliquis sunt mortalibus præstantiores, priores quoq; sint in laude Dei.

OBSER. Verf. 1. & 2.

Deinde & illud cogitemus, cum posset verè dicere: *Laudant Dominum cœlestia, angeli, omnes exercitus, &c.* (nam hæc omnia nunquam à laude Dei cessant) quâ ratione illa ad hunc modum, vt Dominum laudent, appellare & hortari voluerit. Aliud est, narrare quid honoris Deo impendant angeli: & aliud, hortari vt Deum honorent, & laudibus extollant. Illud scientiam rei huius, hoc verò animû amore Dei ac studio laudandi illum accensum requirit: illud ab homine erudito, hoc verò non nisi à pio præstatur. Sic igitur *Vates* animos piorum informat, vt non solum sciant, quòd angeli Dominum laudent, sed & ipsi ad laudandum Dominum accendantur. Quæ præterea de *angelis & cœlestibus exercitibus* sint notanda hoc loco, vide suprâ Psal. 103. vers. 20. & 21.

Laudate eum sol & luna. De sole, luna, stellis & cælis, vide suprâ Psalmo 8. versu 3. & Psalmo 19. à versu 1. vsq; ad 7. Et Psalmo 104. versu 2. & 19. De eo quod dicit: *Et aqua quæ sunt supra cælos*: vide eodem Psalmo 104. versu 3.

OBSER. Verf. 3. & 4.

Laudent nomen Domini, quoniam ipse mandauit, &c. De eo quod dicit, *Quoniam ipse mandauit, & creata sunt*, vide Psalmo 33. versu 9. Præterea notandum est in hisce duobus versibus, quam paucis verbis *Propheta* totam ferè summam opificij Dei complectatur, & pijs hominibus considerandâ proponat. Tribuit illi tria. Primùm, *Mandauit*, inquit, *& creata sunt*. Sic opus creationis potentæ verbi Dei assignat. Deinde addit: *Constituit vt durent vsque & in seculum*. Sic conseruationem rerum conditarum commendat. Tertio subijcit: *Statutum dedit, nec præteritur*. Sic vsus rerum à creatore definitum & confirmatum prædicat. Ergo in opere creationis ista consideranda veniunt: *creatio, conseruatio & institutio*. Hæc religiosè considerata, plurimùm ad laudem creatoris faciunt.

OBSER. Verf. 5. & 6.

Illud singulariter considerandum est, quòd dicit: *Nec præteritur*. Cœlestia, tam animata, quàm inanimata, statutum quòdque suum à conditore acceptum inuiolabiliter custodiunt. Et homo ad imaginem Dei conditus, propter quæ facta sunt omnia, inde ab initio creationis suæ statuta Dei transfertur. Si cui id dolet, oret ad Patrem, ac dicat: *Fiat voluntas tua, quemadmodum in cælo, sic & in terra*.

Laudate Dominum de terra. Obserua. Primùm quidem locum in officio laudis Dei sortiuntur cœlestia, verùm non excluduntur terrestria. Licet longè inferior cælo sit terra, habet tamen & ipsa à conditore suo, vnde illi laudis debeat officium. Sic etiam terrenus noster homo debitor est Deo, & ad laudem conditoris sui adstringitur.

OBSER. Verf. 7.